

Kinetikus gázmodell szimulációja

Feladatkitűzés

A *kinetikus gázelmélet* egyike a legegyszerűbb modelleknek, melynek segítségével a gázok termo- és hidrodinamikai viselkedése leírható. Segítségével a gázok legfőbb *makroszkópikus jellemzői* megmagyarázhatóak, így például a *nyomás*, *térfogat*, *hőmérséklet*, vagy éppenséggel a *viszkozitás* és a *diffúzió*.

Az **ideális gázt** definiáljuk mint, nagyszámú, apró, gyorsmozgású golyók halmaza, melyek rendezetlen mozgásukkal - egymással és a tárolóedény falával rugalmasan ütközve - kitöltik a rendelkezésükre álló teret.

Az ideális gázok modellje:

- A részecskék száma kellően nagy ahhoz, hogy a *statisztikai leírás indokolt legyen* és a részecskék által kitöltött térfogat *homogén hőmérsékleteloszlású* legyen. Sok...
- Az ideális gáz részecskéi *nagyon kicsik*. Azaz a részecskék összterfogata elhanyagolható a tárolóedény űrtartalmához képest. ...pici...
- A gyorsmozgású részecskék egymással és az edény falával is folyamatosan, *pillanatszerűen és rugalmasan ütköznek*. Így a részecskéket modellezhetjük tökéletesen tömör gömbökként. ...piros pont száguldozik és ütközik...
- Az ütközéseket leszámítva, a részecskék közti egyéb kölcsönhatásoktól eltekintünk. ...és kész.

Rugalmas ütközés során, könnyen belátható, hogy az alábbiak szerint alakulnak az ütközés utáni sebességek:

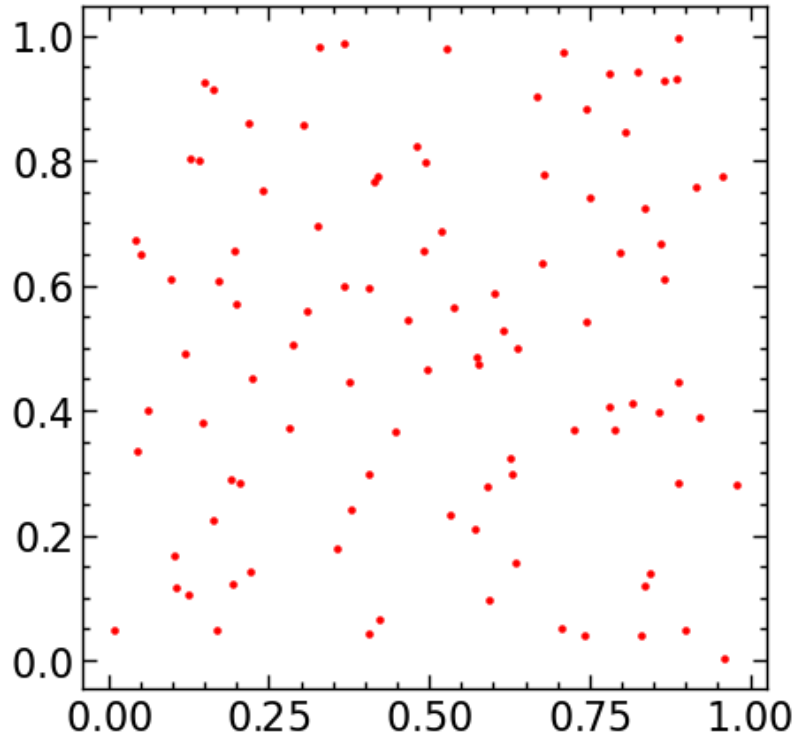
$$\mathbf{u}_1 = \mathbf{v}_1 - \frac{(\mathbf{v}_1 - \mathbf{v}_2) \cdot (\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2)}{|\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2|^2} \cdot (\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2) \quad (1.1)$$

$$\mathbf{u}_2 = \mathbf{v}_2 - \frac{(\mathbf{v}_2 - \mathbf{v}_1) \cdot (\mathbf{r}_2 - \mathbf{r}_1)}{|\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2|^2} \cdot (\mathbf{r}_2 - \mathbf{r}_1) \quad (1.2)$$

Ahol:

- $\mathbf{r}_i \in \mathbb{R}^2$ az i . indexű részecske helye
- $\mathbf{v}_i \in \mathbb{R}^2$ az i . indexű részecske sebessége az ütközés előtt
- $\mathbf{u}_i \in \mathbb{R}^2$ az i . indexű részecske sebessége az ütközés után

Feladatunk a modell elkészítése és vizualizációja `Matplotlib` library segítségével:

Megoldás

Szükséges importok a feladatmegoldáshoz

```
In [2]: import numpy as np                    # Alapvető matematikai eszköztár
import matplotlib.pyplot as plt              # Plotoláshoz
import matplotlib
from matplotlib import animation             # Animációk készítéséhez
from matplotlib.animation import PillowWriter # .gif formátumba való exportáláshoz
from itertools import combinations
```

Kezdeti paraméterek inicializálása

Minden fizikai szimuláció kezdetekor **inicializáljuk az összes szükséges paramétert!** A kulcsmondat: **Sok, kicsi, piros pont száguldozik és ütközik és kész.** Azaz definiáljuk a részecskék számát, a részecskék méretét, emellett a helyét és a sebességét is!

Random számokat (egyenletes eloszlás alapján) az `np.random.random()` függvény segítségével tudunk generálni. Fontos, hogy ez a függvény 0 és 1 között egy *valós számot* generál! Az `np.random.uniform()` segítségével tetszőleges intervallumon tudunk random számokat generálni.

Megjegyzés: a kódolás elején célszerű inkább kevesebb és nagyobb pontot tekinteni! Több ezer pont esetén több 10 percet is igénybevehet a szimuláció lefutása, ez pedig nagyon megnehezíti a debuggolást!

```
In [3]: # Az adatok definiálása
N = 100                                # Részecskék száma
radius = 0.05                          # Részecskék sugara

# Helyvektorok (R^2) inicializálása
r = np.random.random((2, N))           # N db R^2-beli vektor

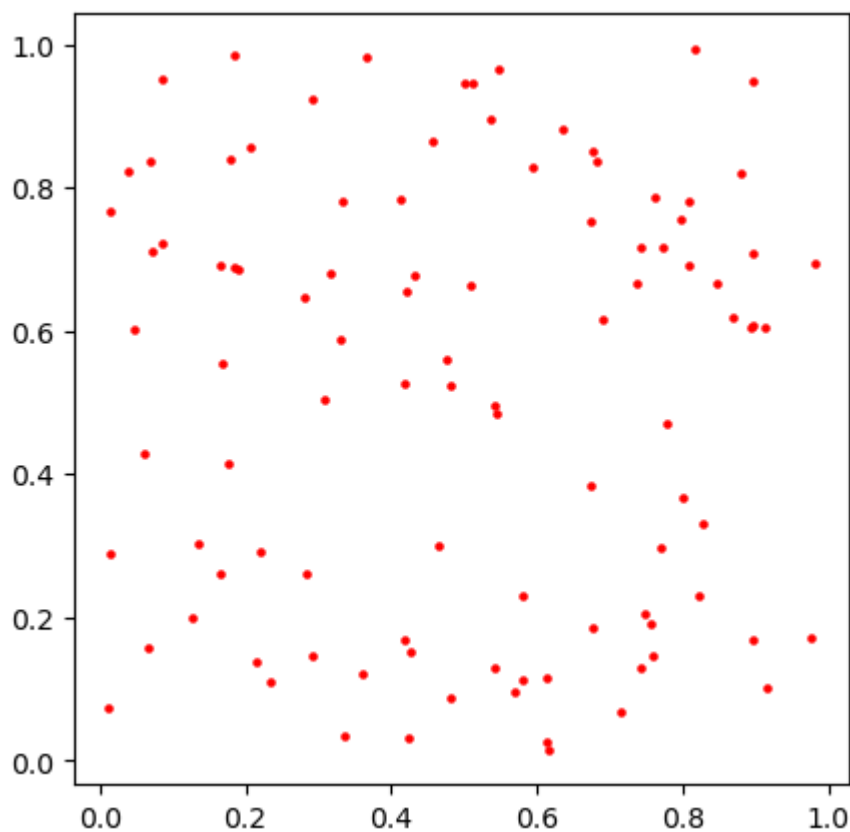
# Sebességvektorok (R^2) inicializálása
v = np.random.uniform(-500, 500, (2, N)) # N db R^2-beli vektor

# Felcímkezzük az egyes pontokat
IDs = np.arange(N)
```

Ezt követően ábrázoljuk a kezdeti állapotot!

```
In [4]: # Kezdeti állapot megjelenítése
plt.figure(figsize=(5,5))
plt.scatter(r[0],r[1], color='r', s=5)

plt.show()
```


Ütközések szimulációja

A Sok, pici, piros pont száguldozik és ütközik és kész. kulcsmondat Sok, pici, piros pont száguldozik részét már sikeresen teljesítettük! Most pedig jöhet az ütközik , ami már egy fokkal bonyolultabb lépésekből áll.

Járjunk el a következő módon:

- **1. lépés:** Határozzuk meg az összes pontpár közti távolságot!

$$d = \sqrt{\Delta x^2 + \Delta y^2}$$

- **2. lépés:** Ha $d < 2r$, akkor a rugalmas ütközés egyenletei alapján kiszámoljuk az új sebességeket.
- **3. lépés:** Ha a tárolóedény falával ütközik a részecske, akkor a falra merőleges sebességkomponens előjelet vált.

Így már tudjuk modellezni a mozgást!

1. lépés: Pontpárok távolságának meghatározása

Páronként minden pont távolságát meg kell vizsgálnunk ahhoz, hogy eldöntsük, mely részecskék fognak ütközni. Ebben most mélyedjünk el egy pillanatra: $N = 100$ pont esetén ez $100 \cdot 99/2 = 4950$ távolságot definiál, $N = 1000$ pontra ez már 499.500 párt jelent! Tehát amíg 10-szeresére növeltük a részecskék számát, a vizsgálandó párok száma 100-szeresére, azaz 10^2 -szeresére nőtt!

A Computer Science nyelvén azt mondjuk, hogy ezen algoritmus komplexitása $\mathcal{O}(n^2)$ (ordó n-négyzetes, vagy kvadratikusan idejű). Az $\mathcal{O}(n^2)$ komplexitás egyébként kimondottan rossz, és lassú futást eredményez nagy N esetén.

Az algoritmuselméletben az alábbi komplexitásokkal találkozhatunk gyakran:

- Gyors futási idő: $\mathcal{O}(1)$, $\mathcal{O}(\log n)$, $\mathcal{O}(\sqrt{n})$
- Közepes futási idő: $\mathcal{O}(n)$, $\mathcal{O}(n \log n)$
- Lassú futási idő: $\mathcal{O}(n^2)$, $\mathcal{O}(n^3)$, $\mathcal{O}(2^n)$, $\mathcal{O}(n!)$

In [5]:

```
# Felírjuk az összes párosítást
particlePairs = np.asarray(list(combinations(IDs,2)))
print(particlePairs)

# Felírjuk az egyes pontok x és y koordinátáit
xPairs = np.array([r[0][particlePairs[:,0]], r[0][particlePairs[:,1]]].T
yPairs = np.array([r[1][particlePairs[:,0]], r[1][particlePairs[:,1]]].T
print(xPairs)

# Kiszámítjuk x és y irányban az eltéréseket
ΔxPairs = np.diff(xPairs, axis=1).ravel()
ΔyPairs = np.diff(yPairs, axis=1).ravel()

# Ezt követően Pitagorasz-tétellel adódik a távolság
dPairs = np.sqrt(ΔxPairs**2 + ΔyPairs**2)
```

```
[[ 0  1]
 [ 0  2]
 [ 0  3]
 ...
 [97 98]
 [97 99]
 [98 99]]
[[0.84768934 0.3318496 ]
 [0.84768934 0.06709559]
 [0.84768934 0.8972828 ]
 ...
 [0.81812953 0.54376744]
 [0.81812953 0.31608461]
 [0.54376744 0.31608461]]
```

2. lépés: Ütközések modellezése

Feltételezzük, hogy azon részecskék fognak ütközni, melyek távolsága kisebb, mint $2r$, amikor már a részecskék egymásban lennének. A kinetikus gázmodellben feltételezzük az *energia*-, *lendület*- és *perdületmegmaradást*, ezért a gázcseppkék között **pillanatszerű, rugalmas ütközést** teszünk fel.

Rugalmas ütközés során, könnyen belátható, hogy az alábbiak szerint alakulnak az ütközés utáni sebességek:

$$\mathbf{u}_1 = \mathbf{v}_1 - \frac{(\mathbf{v}_1 - \mathbf{v}_2) \cdot (\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2)}{|\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2|^2} \cdot (\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2) \quad (1.1)$$

$$\mathbf{u}_2 = \mathbf{v}_2 - \frac{(\mathbf{v}_2 - \mathbf{v}_1) \cdot (\mathbf{r}_2 - \mathbf{r}_1)}{|\mathbf{r}_1 - \mathbf{r}_2|^2} \cdot (\mathbf{r}_2 - \mathbf{r}_1) \quad (1.2)$$

Ahol:

- \mathbf{r}_i az i . indexű részecske helye
- \mathbf{v}_i az i . indexű részecske sebessége az ütközés előtt
- \mathbf{u}_i az i . indexű részecske sebessége az ütközés után

```
In [6]: # Ütköző párok meghatározása
collidePairs = particlePairs[dPairs < 2*radius]
print(collidePairs)

# Sebességek definiálása
v1 = v[:, collidePairs[:,0]]
v2 = v[:, collidePairs[:,1]]

# Helyvektorok definiálása
r1 = r[:, collidePairs[:,0]]
r2 = r[:, collidePairs[:,1]]

# Az új sebességek
u1 = v1 - ((v1-v2)*(r1-r2)).sum(axis=0)/np.sum((r1-r2)**2, axis=0) * (r1-r2)
u2 = v2 - ((v2-v1)*(r2-r1)).sum(axis=0)/np.sum((r1-r2)**2, axis=0) * (r2-r1)
```

```
[81 86]
[82 93]
[83 89]
[85 86]
[85 90]
[87 94]
[88 91]
[90 91]]
```

Segéd lépés: Eddigiek összefoglalása függvényekbe

```
In [7]: def Δxy_pairs(x, particle_pairs):
        return np.diff(np.array([x[particle_pairs[:,0]], x[particle_pairs[:,1]]]).T, axis=1).ravel()

def d_pairs(r, particle_pairs):
    return np.sqrt(Δxy_pairs(r[0], particle_pairs)**2 + Δxy_pairs(r[1], particle_pairs))

def collision(v1, v2, r1, r2):
    u1 = v1 - ((v1-v2)*(r1-r2)).sum(axis=0)/np.sum((r1-r2)**2, axis=0) * (r1-r2)
    u2 = v2 - ((v2-v1)*(r2-r1)).sum(axis=0)/np.sum((r1-r2)**2, axis=0) * (r2-r1)
    return u1, u2
```

3. lépés: A mozgás leírása

Az animációt úgy készítjük el, hogy egy `t` "időtartamot", `dt` lépésközökkel végigjárunk. Az `r` és `v` változóiban mindig egy adott aktuális állapotot tárolunk el, és ezeket összefűzzük egy `t` lépés hosszú tömbökbe: `R`, `V`.

Amit minden `i`. iterációs lépésben meg kell vizsgálnunk:

- Mely részecskék fognak ütközni egymással? Mi lesz utána a sebességük?
- Mely részecskék fognak ütközni a fallal? Mi lesz utána a sebességük?
- Ha adottak a sebességek, akkor egyenesen vonalú egyenletes mozgással haladnak tovább a részecskék `dt` ideig: $\Delta r = v \cdot \Delta t$
- Ezáltal megkapjuk az aktuális `r[i]` és `v[i]` állapotokat, amiket az `R` és `V` sorozatokhoz hozzáfűzünk.

```
In [8]: def motion(r, v, particlePairs, t, dt, radius):
        # Inicializálás
        R = np.zeros((t, r.shape[0], r.shape[1]))
        V = np.zeros((t, v.shape[0], v.shape[1]))

        # Kezdeti állapot
        R[0] = r.copy()
        V[0] = v.copy()

        # A megadott időlépéseken végigiterálunk...
        for i in range(1, t):
            # Ütközés egymással
            cP = particlePairs[d_pairs(r, particlePairs) < 2 * radius]
            v[:, cP[:, 0]], v[:, cP[:, 1]] = collision(v[:, cP[:, 0]], v[:, cP[:, 1]], r[:, cP[:, 0]], r[:, cP[:, 1]])

            # Ütközés a tárolóedény falával
            v[0, r[0]>1] = -np.abs(v[0, r[0]>1])
            v[0, r[0]<0] = np.abs(v[0, r[0]<0])
            v[1, r[1]>1] = -np.abs(v[1, r[1]>1])
            v[1, r[1]<0] = np.abs(v[1, r[1]<0])

            # Időegység alatt EVE mozgás
            r = r + v*dt

            R[i] = r.copy()
            V[i] = v.copy()
```

```
return R, V
```

Szimuláció

Most már nincsen semmi dolgunk, csak összefoglalni az eddig megírt kódot és futtatni a szimulációt! Javasolom, hogy tekintsük át mik a bemenetei a rendszerre és milyen kimenetet szeretnénk látni! A kulcsmondat továbbra is: Sok, kicsi, piros pont száguldozik és ütközik és kész!

Tehát a bemenetek:

- sok : részecskék száma - N
- kicsi : részecskék mérete - radius
- száguldozik : a részecskék helye - r és sebessége - v
- ütközik : a részecskepárok ütköznek - particlePairs

A kimenet pedig a mozgás maga lesz, azaz t idő alatt az r helyekből és v sebességekből álló sorozat: R, V

```
In [9]: # Az adatok definiálása
N = 1000 # Részecskék száma
radius = 0.0015 # Részecskék sugara

# Helyvektorok (R^2) inicializálása
r = np.random.random((2, N)) # N db R^2-beli vektor

# Sebességvektorok (R^2) inicializálása
v = np.random.uniform(-750, 750, (2,N)) # N db R^2-beli vektor

# Felcímkézzük az egyes pontokat
IDs = np.arange(N)

# Elkészítjük a részecskepárokat
particle_pairs = np.asarray(list(combinations(IDs, 2)))

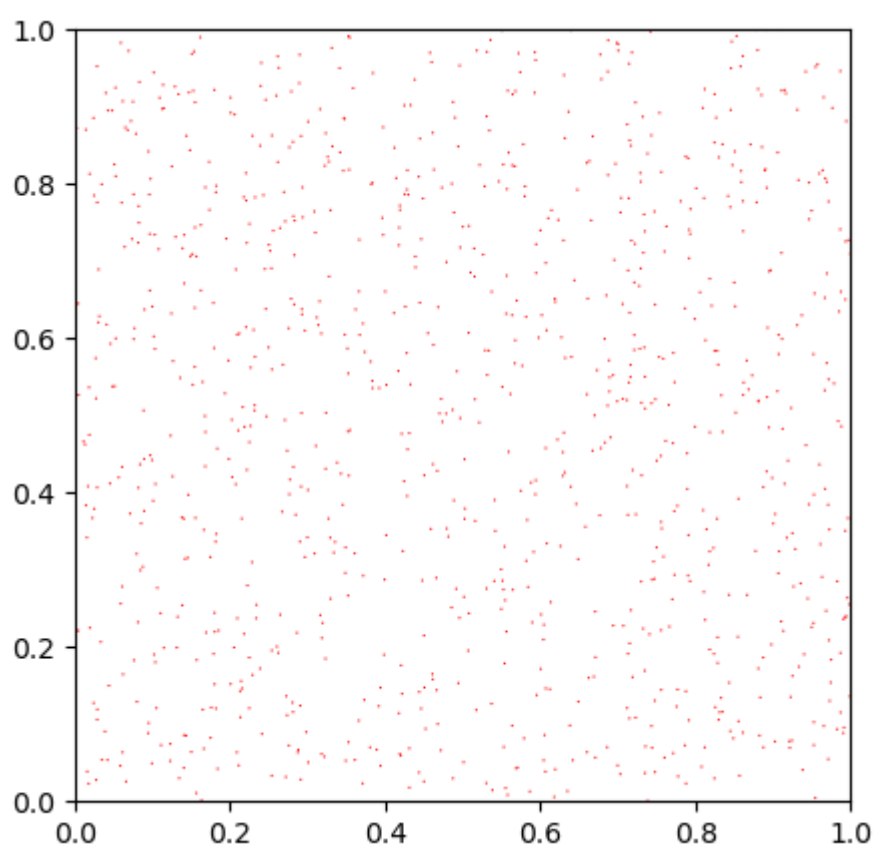
# Szimuláljuk a mozgást
R, V = motion(r, v, particle_pairs, t = 1000, dt = 0.000008, radius = 2*radius)
```

```
C:\Users\mbenc\AppData\Local\Temp\ipykernel_16796\3693599294.py:5: RuntimeWarning: invalid value encountered in sqrt
    return np.sqrt( $\Delta xy\_pairs(r[0], particle\_pairs)**2 + \Delta xy\_pairs(r[1], particle\_pairs)$ )
```

Animáció

```
In [10]: fig, ax = plt.subplots(1,1,figsize=(5,5))

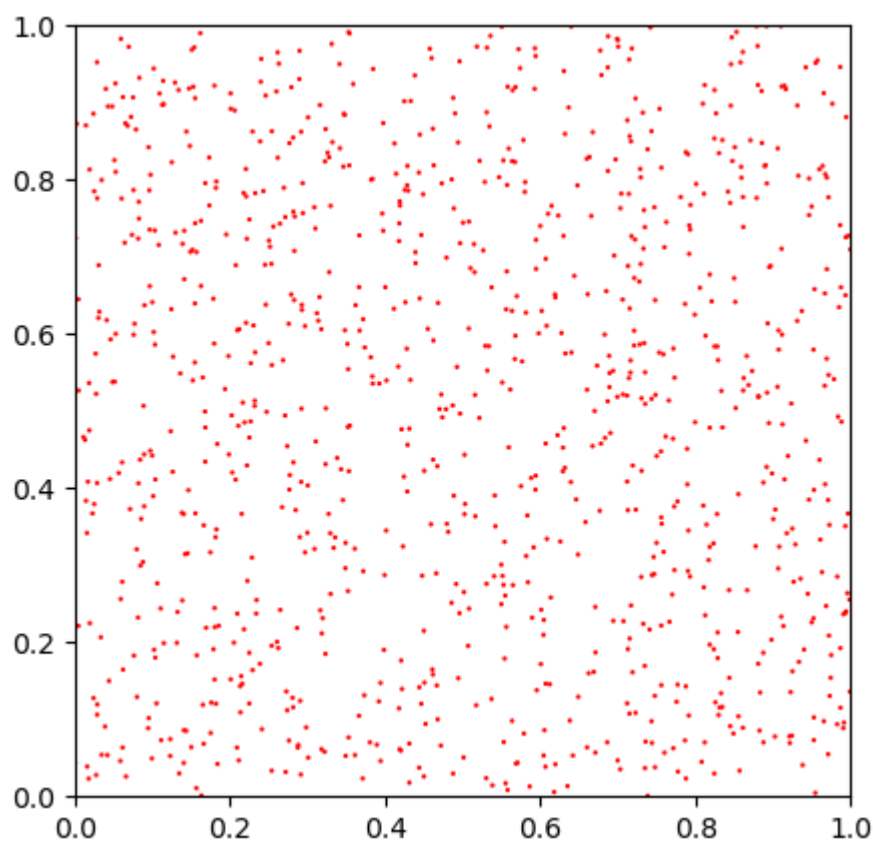
x, y = R[0][0], R[0][1]
circles = [plt.Circle((xi, yi), radius=radius, linewidth=0) for xi,yi in zip(x,y)]
cred = matplotlib.collections.PatchCollection(circles, facecolors='red')
ax.add_collection(cred)
ax.set_xlim(0,1)
ax.set_ylim(0,1)
plt.show()
```



```
In [12]: fig, ax = plt.subplots(1,1,figsize=(5,5))

def animate(i):
    ax.clear()
    x, y = R[i][0], R[i][1]
    circles = [plt.Circle((xi, yi), radius=2*radius, linewidth=0) for xi,yi in zip(x,y)]
    cred = matplotlib.collections.PatchCollection(circles, facecolors='red')
    ax.add_collection(cred)
    ax.set_xlim(0,1)
    ax.set_ylim(0,1)

ani = animation.FuncAnimation(fig, animate, frames=1000, interval=50)
ani.save('kinetic_gas2.gif', writer = 'pillow', fps=30, dpi = 100)
```


Epilógus

Hasznos anyagok:

- Dokumentációk
 - Python hivatalos dokumentációja: <https://docs.python.org/3/>
 - [PEP 8](#) Style Guide for Python Code - Melyek a jó és rossz programozási praktikák
 - NumPy hivatalos dokumentációja: <https://numpy.org/doc/1.25/>
- Tankönyvek
 - [Dive Into Python 3](#)
 - [Dive into Deep Learning](#) - Interaktív tankönyv Deep Learninghez
 - [Fluent Python: Clear, Concise, and Effective Programming by Luciano Ramalho](#) - Haladóbb szemléletű Python programozás
- Útmutatók
 - [The Official Python Tutorial](#) - Self-explanatory?
 - [Foglalt Keyword lista](#) - Ezeket ne használd változónévnek!
 - [Codecademy](#) - Interaktív (fizetős) online tutorial
 - [CheckIO](#) - Tanulj Pythont játékfejlesztésen keresztül
- Competitive Programming
 - [Codewars](#)
 - [CodeForces](#)

Elérhetőség

Bármilyen kérdés, kérés vagy probléma esetén keressetek minket az alábbi elérhetőségeken:

- Monori Bence - m.bence02@outlook.hu
- Wenezs Dominik - wenezsdominik@gmail.com

Illetve anonim üzenetküldésre is lehetőséget biztosítunk, ezt az alábbi linken tudjátok elérni:

<https://forms.gle/6VtGvhja3gq6CTT66>